

УДК 342.9

А. В. Нетудихатка
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України у одному із аспектів можна визначати як цілеспрямовану та систематичну управлінську діяльність уповноважених суб'єктів, яка зосереджена на досягненні окресленої вище мети. Така діяльність є досить складною, вона реалізується у правовій, соціальній, психологічній та іншій площині, адже обумовлює необхідність впливати на поліцейських не лише правовими, а й неформальними заходами і засобами, які ґрунтуються на законодавстві та враховують особистісний підхід, авторитет керівника, внутрішні мотиваційні чинники поліцейського та його установки. Відповідно, така діяльність є практичною та тісно пов'язаною із реаліями наявних правовідносин усередині поліцейського органу та структури, взаємовідносин поліцейських з громадою, особливостями реалізації щоденних завдань поліцією. Саме тому у наведеному контексті важливим є обрання необхідних методів забезпечення законності. На сьогодні, виходячи з реалій правоохоронної діяльності, забезпечення законності та дисципліни поліцейських під час її реалізації потребує дещо нового та більш розширеного погляду на систему методів такої діяльності, перегляду наявних методів, їх систематизації та пошуку нових та більш дієвих, розгляду можливості для найбільш ефективних комбінацій наявних методів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розкриття методів діяльності Національної поліції України ставала предметом неодноразових наукових досліджень вчених-адміністративістів, серед яких В.Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук, О.М. Бандурка, Є.Ю. Бараш, І.Л. Бачило, А.Б. Венгеров, С.Д. Гусарев, І.П. Голосніченко, Р.А. Калюжний, О.М. Музичук, Н.Р. Нижник, А.Ю. Олійник, В.Ф. Погорілко, Г.Г. Почепцов, В.О. Шамрай, І.В. Шамрай та інші.

Не вирішені раніше проблеми. Проте науковці розкривали загальні питання методів діяльності органів поліції, акцентуючи увагу здебільшого на методи, які використовуються ними для реалізації своїх функцій з охорони правопорядку та захисту прав громадян під час взаємодії з зовнішнім середовищем, виконанні завдань. Поряд з тим, у доктрині бракує системного дослідження, присвяченого такій спеціальній проблематиці, як методи забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції.

Метою статті є визначення окремих шляхів удосконалення методів забезпечення законності та дисципліни у діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні наукова доктрина подає досить погоджене та спрощене розуміння методів адміністративної діяльності поліції. На думку В.А. Глуховері, методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ – це певні способи, засоби практичного виконання поліцейськими своїх обов'язків, що відповідають характеру й обсягу наданих їм повноважень. Основними методами адміністративної діяльності поліції є переконання та примус. Метод переконання використовується посадовими особами поліції в процесі вжиття роз'яснювальних, виховних, заохочувальних та інших заходів з метою дотримання вимог чинного законодавства. Примус в діяльності Національної поліції – це вид державного примусу, що застосовується посадовими особами Національної поліції, у межах компетенції, до фізичних чи юридичних осіб [1, с. 83].

О.В. Карась, розглядаючи усталені положення науки адміністративного права під методом адміністративної діяльності Національної поліції пропонує розуміти цілеспрямований спосіб поведінки, набір дій та засобів, які повторюються і ведуть до вирішення завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Базовою класифікацією методів адміністративної діяльності Національної поліції є їх поділ на методи переконання та примусу [2, с. 33], [3, с. 116].

Аналізуючи наведене, зауважимо, що розглядаючи дефініцію поняття «методи забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України» загалом (за аналогією із запропонованими науковцями визначеннями), його слід розуміти як систему способів впливу на поліцейських з метою забезпечення дотримання ними режиму законності і дисципліни.

Поряд з тим, не варто повною мірою погоджуватися з наявністю двох методів забезпечення законності і дисципліни в діяльності поліції

за аналогією з запропонованим поділом, який є загальним та визначальним для дослідження сукупності методів будь-якої адміністративної діяльності. Вважаємо, що слід дещо відійти від наведеної класифікації, враховуючи, що методи забезпечення законності і дисципліни в діяльності поліції можна розподілити на загальні (переконання і примус) та спеціальні (заохочення, контроль і нагляд, моніторинг, сприяння). І на сьогодні велику роль відіграє саме удосконалення не лише загальних, а й спеціальних методів забезпечення законності і дисципліни. Актуальною також є розробка конкретних заходів їх реалізації та освоєння керівниками поліції навиків втілення визначених законодавством, а також запропонованих у результаті набутого передового досвіду, засобів, способів та заходів управлінського впливу на поліцейських з метою належного прямого впливу їхньої поведінки.

Аналізуючи напрацювання вчених надалі, бачимо, що вони також звертають увагу на окремі особливості та деталі реалізації різних методів забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліцейських. Науковці акцентують увагу на особливі заходи дисциплінарного впливу, на важливість первинного вжиття засобів переконання, бесіди з поліцейськими, встановлення з ними довірчих відносин у системі «керівник-підлеглий» з метою попередження вчинення ними дисциплінарних проступків чи інших порушень режиму законності.

Так, Н.В. Медведенко зазначає, що вагому роль у забезпеченні службової дисципліни відіграє вплив керівника як носія владних повноважень. Автор підтримує позицію В.М. Плішкіна, який вважає, що дисципліною «є те, у що її перетворює начальник» [4, с. 110]. Тобто провідна роль і відповідальність за стан дисципліни в органі чи підрозділі покладена саме на керівника. Гарний керівник має не лише керувати робочим процесом, а й вивчати особисті й робочі якості підлеглих для найкращого застосування їхніх умінь, визначення напрямів, які працівнику необхідно покращити, щоб досягти успіхів у роботі. Він повинен запобігати порушенням службової дисципліни серед особового складу, а у випадках їх допущення виявляти причини, що сприяли вчиненню порушення, та об'єктивно підходити до вибору дисциплінарного покарання для винного працівника. Особистість керівника, його поведінка, ставлення до працівників, стиль керівництва відіграють значущу роль у питаннях дисципліни в колективі. Ознайомча бесіда відіграє виховну та запобіжну роль як захід дисциплінарного впливу. Роль виховної бесіди полягає в запобіганні можливим порушенням, а в разі незначного порушення саме вона, а не захід стягнення є дисциплінарним впливом на порушника. Наступними серед захо-

дів дисциплінарного впливу є заходи заохочення, а також матеріального стимулювання, які мають позитивний стимулюючий вплив на працівників [5, с. 88-89].

Важливими є проведення тренінгів для поліцейських. Відтак, з метою становлення та розвитку діалогу як засобу попередження насильства Консультативна Місія Європейського Союзу в Україні та чеська поліція провела тренінг з використання переговорів у забезпеченні громадського порядку у Дніпрі. У березні 2017 р. поліцейські з Дніпра та області завершили чотириденний тренінг з використання переговорів у забезпеченні громадського порядку, організований експертами Консультативної місії та чеською поліцією. Тренінги, що вже були проведені у Харкові, Хмельницькому та Львові, були зосереджені на організації роботи антиконфліктної команди всередині поліції, психології натовпу та тематичних дослідженнях щодо методів управління натовпом [6]. Як пояснюють у поліції, на переговорників покладені обов'язки постійного моніторингу оперативної обстановки на території області, зокрема збору інформації щодо запланованих заходів, оцінки ступеня ризику (звичайний або підвищений), а також взаємодія з організаторами масових акцій. При цьому ідея, що лежить в основі роботи груп комунікації, базується на тому, що під час масових заходів співробітники поліції підтримують контакт з людьми, пояснюючи їм права і обов'язки учасників масового заходу. Таким чином поліцейські встановлюють діалог з громадянами, що значно знижує ризик ескалації насильства і провокаційних дій у натовпі. Якщо протистояння все ж трапляється, то поліцейські – перемовники оперативно реагують на нього, щоб не допустити порушень громадського порядку та сутичок [7; 8, с. 102].

Як стверджує Н.В. Медведенко, суттєвий виховний вплив на становлення молодих працівників відіграє інститут наставництва. На теперішній час відсутній документ, яким урегульовано цей напрям у діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Відповідно до норм Положення про наставництво в органах внутрішніх справ України, наставники обиралися з-поміж досвідчених сумлінних та авторитетних працівників, які можуть передати свої знання й досвід. Задля уникнення конфліктних ситуацій підрозділами психологічного забезпечення проводилося вивчення кандидатур наставників і підшефних і надавалися рекомендації. Наставник ніс відповідальність за стан роботи з підшефним, допомагав йому оволодіти необхідними професійними навичками та знаннями, впевнено користуватися табельною вогнепальною зброєю і спецзасобами, також ознайомлювався з умовами проживання молодого працівника та його

оточенням, знайомив його з колективом, його традиціями й історією, контролював виконання поставлених завдань, надавав допомогу та рекомендації. Наставник мав право клопотати перед керівництвом про заохочення або покарання підшефного, а в разі виявлення негативних якостей, несумісних із подальшим проходженням служби, надавати керівництву відповідну інформацію для подальшого прийняття рішення. Також варто згадати роль психологічного супроводження під час проходження служби працівниками поліції. Психологічне вивчення особистості працівника дає керівнику та підрозділам кадрового забезпечення необхідну інформацію для вибору тактики впливу на працівників [5, с. 88-89].

Відтак, підсумовуючи усе наведене вище, відзначаємо, що методи забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції як реальні способи перетворення нормативності правових положень щодо такого змісту і вимог законності і службової дисципліни у дійсність повсякденної діяльності поліції, потребують їх удосконалення, у зв'язку з чим необхідно вжити заходи правового та організаційного характеру. Первинним заходами реформування методів забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції є правові заходи, які полягають у внесенні змін до чинного законодавства, забезпечення на нормативному рівні визначеності щодо системи методів забезпечення законності та дисципліни

Висновки. Серед правових заходів пропонуємо: 1) створити умови для розвитку методу сприяння у забезпеченні законності і дисципліни в діяльності поліції, прийнявши Наказ Національної поліції України «Про наставництво в діяльності поліції». Відповідно до наказу закріпити необхідність обрання для поліцейського, який вступив на службу або призначений на відповідну посаду вперше, наставника. До обов'язків наставника слід віднести професійне консультування поліцейського, надання йому методичних рекомендацій з виконання своїх посадових обов'язків та завдань, моніторинг ефективності здійснення своїх повноважень підопічним поліцейським, адаптація його до нового колективу, надання необхідної інформації, яка стосується діяльності поліції та особливостей формальних і неформальних відносин в колективі. Наставника доцільно призначати на тривалість, не більше шести місяців. За умови швидкої адаптації нового працівника до здійснення своїх обов'язків, що виражається у якісному та ефективному виконанні наданих службових завдань, та встановлення стійких та довірливих відносин у колективі, керівник органу поліції може припинити обов'язки наставника раніше. Для цілей реалізації зазначеного положення слід сформу-

вати резерв наставників з числа працюючих в органі поліції, до якого будуть внесені особи, які набули відповідного стажу на службі в поліції за конкретною посадою, які характеризуються сумлінним ставленням до посадових та службових обов'язків, протягом діяльності неухильно дотримувалися законності та службової дисципліни, неодноразово заохочувалися за ефективність виконання завдань та службу в поліції. Участь у формуванні резерву наставників повинні брати підрозділи психологічного забезпечення органів поліції, служба по роботі з персоналом, керівники структурних підрозділів, а також керівник відповідного органу, який за наданими зазначеними суб'єктами пропозиціями зараховує особу до резерву наставників. Виконання наставником своїх обов'язків протягом усього періоду повинно заохочуватися додатковими виплатами, наданням додаткової відпустки, а також за результатами такої діяльності – занесенням на дошку пошани або ж заохоченням відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України (у разі систематичного та успішного наставництва); 2) удосконалити контрольні методи забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України, прийнявши Інструкцію про здійснення відомчого контролю за дотриманням законності і дисципліни в діяльності поліції (Наказ МВС України). У документі врегулювати способи, періодичність, строки, процедури проведення різних видів внутрішньовідомчого контролю, а також особливості документального оформлення його результатів. Необхідно закріпити обов'язок керівників органів поліції та їх структурних підрозділів надавати звіт про результати проведення внутрішньовідомчого контролю до вищестоящего керівника.

Серед організаційних заходів пропонуємо систематичне проведення тренінгів для поліцейських щодо набуття навиків комунікації з громадянами, з питань належного виконання своїх обов'язків, дотримання вимог законності, розроблення методичних рекомендацій та алгоритмів поведінки поліцейських у різних оперативних ситуаціях, у ході виконання різних завдань у ході реалізації службових повноважень

Література

1. Адміністративна діяльність Національної поліції : Навч. посібник / кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховея. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
2. Адміністративна діяльність : Навчальний посібник // За заг. ред. д.ю.н., доцента О. І. Остапенка. Львів: ЛІВС, 2002 р. 252 с.
3. Карась О. В. Особливості закріплення методів адміністративної діяльності Національної поліції в Законі України «Про Національну поліцію» // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». 2017. Вип. 2. С. 114-121.

4. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник. Київ : Нац.акад. внут. справ України, 1999. 700 с.

5. Медведенко Н. В. Сутність заходів дисциплінарного впливу та їх роль у діяльності органів Національної поліції України. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2018 р. № 1. С. 85-93.

6. Діалог як засіб попередження насильства – КМЕС та чеська поліція провела тренінг з використання переговорів у забезпеченні громадського порядку у Дніпрі. URL : http://www.euam-ukraine.eu/ua/public_information/news/1421

7. 10 поліціантів будуть «перемовниками» під час масових акцій на Львівщині. URL : <http://dailyviv.com/news/sytuatsiyi-i-pryhody/10-politsiyantiv-budut-peremovnykamy-pid-chas-masovykh-aktsii-na-lvivshchyni-42764>

8. Кавун С. М., Долинний А. В. Форми і методи забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів // Право.ua. 2017. № 2. С. 98-104.

Анотація

Нетудихатка А. В. Шляхи удосконалення методів забезпечення законності в діяльності Національної поліції України. – Стаття.

У статті розкрито та проаналізовано думки науковців з приводу розуміння методів забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України. Підкреслено, що варто більш широко підходити до розгляду системи методів у зазначеній сфері, виділяючи не лише переконання та примус, а й інші, більш спеціальні методи. Відзначено особливості реалізації окремих спеціальних методів забезпечення законності та дисципліни в діяльності поліції, які висвітлені у науковій доктрині, з метою окреслення подальших тенденцій їх розвитку. На основі дослідженого у контексті удосконалення методів у наведеній сфері запропоновано вжити заходи правового та організаційного характеру. Серед правових заходів відзначено на необхідності прийняття нових нормативно-правових актів, а також розкрито зміст запропонованих організаційних заходів.

Ключові слова: метод забезпечення законності, Національна поліція, адміністративна діяльність, законність, дисципліна, правові заходи, організаційні заходи, переконання, примус

Аннотация

Нетудихатка А. В. Пути совершенствования методов обеспечения законности в деятельности Национальной полиции Украины. – Статья.

В статье раскрыты и проанализированы мнения ученых по поводу понимания методов обеспечения законности и дисциплины в деятельности Национальной полиции Украины. Подчеркнуто, что стоит более широко подходить к рассмотрению системы методов в указанной сфере, выделяя не только убеждение и принуждение, но и другие, более специальные методы. Отмечено особенности реализации отдельных специальных методов обеспечения законности и дисциплины в деятельности полиции, которые освещены в научной доктрине, с целью определения дальнейших тенденций их развития. На основе исследованного в контексте усовершенствования методов в приведенной сфере предложено принять меры правового и организационного характера. Среди правовых мер отмечено необходимость принятия новых нормативно-правовых актов, а также раскрыто содержание предложенных организационных мероприятий.

Ключевые слова: метод обеспечения законности, Национальная полиция, административная деятельность, законность, дисциплина, правовые меры, организационные мероприятия, убеждение, принуждение

Summary

Netudikhatka A. V. Ways of improving the methods of ensuring the rule of law in the activities of the National Police of Ukraine. – Article.

The article discloses and analyzes the opinions of scientists on understanding the methods of ensuring the rule of law and discipline in the activities of the National Police of Ukraine. It is emphasized that it is worth taking a broader approach to considering the system of methods in this area, highlighting not only persuasion and compulsion, but also other, more special methods. The features of the implementation of certain special methods of ensuring the rule of law and discipline in the activities of the police, which are highlighted in the scientific doctrine, are noted in order to determine further trends in their development. Based on the research in the context of improving the methods in the above area, it is proposed to take legal and organizational measures. Among the legal measures, the need for the adoption of new regulatory legal acts was noted, and the content of the proposed organizational measures was disclosed.

Key words: method of ensuring the rule of law, National Police, administrative activities, legality, discipline, legal measures, organizational measures, persuasion, coercion